

Bożena Szewczul

Ks. Prof. dr hab. Julian Kałowski MIC
(1933-2011)

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 54/3-4, 5-13

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

S. BOŻENA SZEWCZUL WNO
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

KS. PROF. DR HAB. JULIAN KAŁOWSKI MIC (1933-2011)

Ksiądz Julian Kałowski, syn Stanisława i Zofii z domu Lech urodził się 12 maja 1933 roku w Dziechcińcu, parafia Wiązowna, powiat Otwock, diecezja Warszawsko-Praska. Sześć klas szkoły podstawowej ukończył w Malcanowie a siódmą w Wiązownie. Głęboka wiara rodziców i tradycje katolickie pielęgnowane w domu rodzinnym wpłynęły na jego rozwój duchowy. W 1950 r. został przyjęty do Niższego Seminarium Duchownego Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego w Wadowicach-Kopcu, gdzie ukończył dwie klasy. W roku 1952 wstąpił do Zgromadzenia Księży Marianów. Po odbyciu nowicjatu w Skórcu koło Siedlec złożył 15 sierpnia 1953 r. pierwsze śluby zakonne. Następnie przeniesiony do domu zakonnego w Warszawie przy ul. Wileńskiej uczęszczał do Niższego Seminarium w Warszawie, prowadzonego przez Księży Marianów. Tu w latach 1953-1955 ukończył klasę dziesiątą i jedenastą, uzyskując maturę „zakonną”. W latach 1955-1957 odbył studia filozoficzne w Wyższym Seminarium Duchownym Archidiecezji Warszawskiej. W latach 1957-1958 pełnił obowiązki furtańa w domu zakonnym. Śluby wieczyste złożył 15 sierpnia 1957 r. w Stoczku Klasztornym. W latach 1958-1962 odbył studia teologii w Wyższym Seminarium Duchownym we Włocławku, tam też 24 czerwca 1962 roku otrzymał święcenia kapłańskie z rąk Księdza Biskupa Antoniego Pawłowskiego. W latach 1962-1963 uczęszczał na Międzyzakonne Studium Duszpasterskie w Krakowie. Następnie pracował w Grudziądzu jako katecheta i duszpasterz przy kościele św. Franciszka Ksawerego. Przeniesiony do domu zakonnego na warszawskich Bielanych spełniał zadania kapelana w Szpitalu Bielańskim pomagając jednocześnie w porządkowaniu archiwum pro-

wincjalnego. W latach 1965-1968 przebywał w Skórcu, gdzie pełnił obowiązki socjusza magistra nowicjatu, ekonoma domu i katechety.

W roku 1968 zdał maturę państwową, został przeniesiony do domu zakonnego na Bielanach i skierowany na studia specjalistyczne na Wydziale Prawa Kanonicznego Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Dyplom magistra prawa kanonicznego uzyskał w 1971 r. na podstawie pracy pt. *Odnowa Zakonu OO. Marianów w świetle zarzutów Józefa Stanisława Pietrzaka i jego zwolenników* napisanej pod kierunkiem o. doc. Joachima Romana Bara OFM Conv. W studium tym Autor udowodnił, że wszystkie zarzuty Józefa Stanisława Pietrzaka i jego zwolenników dotyczące odnowy Zakonu Ojców Marianów nie tylko są błędne, lecz także oparte na fałszywych, a nawet zmyślonych przekazach źródłowych.

Bezpośrednio po uzyskaniu magisterium w celu przygotowania rozprawy doktorskiej, ks. J. Kałowski udał się do Rzymu, gdzie w ciągu trzynastu miesięcy przeprowadził kwerendę w Tajnym Archiwum Watykańskim, archiwum Kongregacji Rozkrzewiania Wiary, oraz w innych archiwach i bibliotekach Wiecznego Miasta. Dzięki poparciu Księdza Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Prymasa Polski, uzyskał z Sekretariatu Stanu specjalne pozwolenie dzięki któremu, miał możliwość – jako jeden z pierwszych Polaków – zapoznania się z aktami dotyczącymi spraw polskich, znajdujących się w tymże archiwum i korzystania z akt wówczas jeszcze niedostępnych dla badaczy. Przeprowadzone poszukiwania zaowocowały w jego późniejszej pracy naukowej.

Po powrocie z Rzymu do Warszawy ks. J. Kałowski pełnił obowiązki kapelana Sióstr Imienia Jezus przy ul. Smoleńskiego, a także przez kilka miesięcy przebywał w Górze Kalwarii na Mariankach, gdzie powierzono mu obowiązki kustosa kościoła Wieczerzy Pańskiej.

W roku 1975 na podstawie rozprawy pt. *Odnowa Zakonu Marianów. Studium prawno-historyczne*, napisanej pod kierunkiem ks. prof. Ignacego Subery i przedłożonej Radzie Wydziału Prawa Kanonicznego ATK w Warszawie, ks. J. Kałowski uzyskał stopień naukowy doktora nauk prawnych. W pracy doktorskiej udowodnił, wbrew rozpowszechnionym zarzutom, legalność odnowy Zakonu Marianów.

Zaraz po uzyskaniu doktoratu ówczesne władze Wydziału Prawa Kanonicznego ATK, zaproponowały mu podjęcie zajęć dydaktycznych na tym Wydziale, w charakterze starszego asystenta w Katedrze

Historii Prawa Kościelnego w Polsce. Rok później został mianowany na stanowisko adiunkta. Dnia 29 czerwca 1981 roku na Wydziale Prawa Kanonicznego ATK w Warszawie odbyło się kolokwium habilitacyjne ks. J. Kałowskiego na podstawie przedłożonej dysertacji pt. *Działalność zakonodawcza księdza Józefa Turczynowicza. Studium prawnohistoryczne*. Rozprawa została oparta na źródłach rękopiśmiennych Tajnego Archiwum Watykańskiego szczególnie Archiwum Kongregacji Rozkrzewiania Wiary czyli Ewangelizacji Narodów i innych materiałach dykasterii Kurii Rzymskiej oraz przekazach archiwalnych, znajdujących się w archiwach państwowych i instytucjach zakonnych. Po przeprowadzonym przewodzie habilitacyjnym Rada Wydziału Prawa Kanonicznego ATK nadała mu stopień naukowy doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego, zatwierdzony następnie dnia 28 marca 1983 roku przez Centralną Komisję Kwalifikacyjną do Spraw Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych przy Prezesie Rady Ministrów.

W dniu 15 października 1983 roku ks. J. Kałowski został powołany na stanowisko docenta we wspomnianej Katedrze Historii Prawa Kościelnego w Polsce, jak również otrzymał nominację na kierownika tejże Katedry. Na stanowisku docenta pracował w ATK do roku 1990. Od 1 stycznia 1990 r. został mianowany na stanowisko profesora nadzwyczajnego. Tytuł naukowy profesora nauk prawnych przyjął z rąk Prezydenta RP 18 lipca 1994 roku. Na stanowisko profesora zwyczajnego w UKSW został mianowany od dnia 1 stycznia 2000 roku.

Główne kierunki działalności naukowej ks. J. Kałowskiego, a także jego osiągnięć, koncentrowały się wokół zagadnień prawnych dotyczących instytucji zakonnych i świeckich oraz stowarzyszeń życia apostołskiego w ich rozwoju prawnohistorycznym. Na uznanie zasługuje fakt, że ks. J. Kałowski w swych opracowaniach opierał się na dotychczas niewykorzystanych i mało dostępnych materiałach archiwalnych. Pracując na Wydziale Prawa Kanonicznego ATK i UKSW opublikował kilka monografii, wiele artykułów (niektóre z nich są bardzo obszerne, bo liczące ponad 50 stron), liczne recenzje (z reguły obcojęzycznych dzieł z zakresu prawa zakonnego, w których wyrażał swój stosunek do współczesnej literatury w tym zakresie), dwa biogramy, sprawozdania, hasła w języku włoskim, które zostały zamieszczone w *Dizionario degli Istituti di Perfezione*.

W pracach naukowych, ks. J. Kałowski nie tylko referował stan aktualnej wiedzy w dziedzinie życia konsekrowanego, lecz zajmował także stanowisko korygujące niejednokrotnie dotychczasowe ustalenia prawne w tej dziedzinie. Przykładem może być jego rozprawa habilitacyjna, w której Autor wykazał troskę ks. J. Turczynowicza o innowierców w Polsce w XVIII w., a zwłaszcza o nawróconych na wiarę katolicką Żydów. Autor ukazał tę inicjatywę jako zjawisko oryginalne nie tylko dla polskiej lecz i ogólnokościelnej idei zakonodawczej wymienionego okresu, a dotychczas prawie nieznaną. W monografii udowodnił, że wśród zakonów pochodzenia rdzennie polskiego, zapoczątkowane przez ks. J. Turczynowicza – na terenach Wielkiego Księstwa Litewskiego – instytuty zakonne stanowiły swoiste kuriozum. Ich novum, jak na tamte czasy, polegało na przygotowaniu członków do podjęcia życia o charakterze apostołskim. A więc w instytutach tych nie składano ślubów uroczystych i nie zachowywano klauzury papieskiej. Równocześnie, ks. J. Kałowski odkrył i dokonał analizy nieznanego dotychczas aktu prawnego zredagowanego przez ks. J. Turczynowicza dla męskiej i żeńskiej gałęzi stowarzyszenia życia Maryi, pt. *Regula Zgromadzenia Sióstr Mariae Vitae*, Wilno 1917. Należy dodać, że na skutek kasaty zgromadzeń założonych przez ks. J. Turczynowicza i zaginięciu źródeł, Autor miał do dyspozycji tylko fragmentaryczne materiały złożone w aktach rzymskich Kongregacji. Musiał odczytać z nich pewną całość. Z powodzeniem udało mu się odtworzyć nowe formy życia zakonnego poszukiwane przez J. Turczynowicza, powoli przyjmujące się w Kościele powszechnym. Dnia 1 października 1984 r. Minister Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki przyznał mu za pracę habilitacyjną nagrodę indywidualną trzeciego stopnia.

Ks. J. Kałowski, wspólnie z ks. prof. J. R. Barem był autorem pierwszego w kanonistyce polskiej komentarza do prawa o instytutach życia konsekrowanego według KPK/1983 r. pt. *Prawo o instytutach życia konsekrowanego*, Warszawa 1985, ss. 254. Publikacja ta przyniosła odpowiedź na wiele budzących się wątpliwości w odniesieniu do odnowionego po *Vaticanium II* prawa zakonnego. Cennym wątkim jego pracy było odniesienie podejmowanych zagadnień do historii życia zakonnego, dzięki czemu posoborowe ustawodawstwo zakonne zostało zaprezentowane w odpowiednim kontekście czasu.

Szczególną zasługą ks. J. Kałowskiego było świadczenie pomocy wielu instytutom życia konsekrowanego i stowarzyszeniom życia apo-

stolskiego w zakresie dostosowywania prawa własnego do prawodawstwa powszechnego. Jego badania naukowe miały więc zastosowanie praktyczne. Dokonał on redakcji lub przeredagował – dostosowując do KPK/1983 i praktyki Kongregacji Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego – liczne konstytucje i dyrektoria, statuty etc. różnych instytutów zakonnych w naszym kraju i na Ukrainie. Opracował również kryteria dotyczące powyższego zagadnienia w artykule pt. *Konstytucje i inne zbiory prawne instytutów życia konsekrowanego według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, Prawo Kanoniczne 29(1986) nr 1-2, ss. 149-184. Podał w nim określenie i podział zbiorów prawnych stosowanych w instytutach życia konsekrowanego, zwracając szczególną uwagę na pojęcia *ius proprium* i *constitutiones*. Podjął również trud opracowania zawartości tychże zbiorów, co jest szczególnie przydatne przy redakcji dokumentów prawnych w wielu instytutach życia konsekrowanego. W tej pracy wykazywał się on rzadko spotykaną znajomością problemów odnoszących się do konstytucji i dlatego uchodził za jednego z największych znawców zagadnień dotyczących kodeksów fundamentalnych czyli konstytucji. Jedną z jego bardziej interesujących prac z tej dziedziny jest pozycja pt. *Przystosowanie konstytucji zakonnych do zarządzeń soborowych i posoborowych*, Prawo Kanoniczne 23(1980) nr 3-4, ss. 87-97.

Poza tym ks. J. Kałowski brał czynny udział w sporządzaniu różnych aktów prawnych dla wyższych przełożonych, szczególnie przełożonych instytutów żeńskich. W ramach licznych konsultacji udzielał cennych rad i pouczeń dotyczących rozwiązania konkretnych sytuacji życia konsekrowanego – często trudnych i skomplikowanych.

Ks. J. Kałowski, w szczególny sposób zasłużył się dla nauki kanonicznej w Polsce oraz w świecie przez wydanie drukiem – po promulgacji przez Jana Pawła II w dniu 18 października 1990 r. Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich – monografii pt. *Prawo o instytutach życia konsekrowanego według Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich*, Warszawa 1994, ss. 313. Pozycja ta jest pierwszą w Polsce próbą całościowego, a jednocześnie gruntownego opracowania problemów specyficznych dla mnichów, zakonników oraz członków innych instytutów życia konsekrowanego katolickich Kościołów Wschodnich.

Autor, chociaż należał do Kościoła zachodniego, to jednak przy omawianiu problemów zakonnych, charakterystycznych dla katolickich Kościołów Wschodnich, unikał latynizowania, tj. patrzenia na poruszane zagadnienia z pozycji Kościoła łacińskiego, lecz w sposób obiektywny poddał gruntownej analizie problemy zakonne charakterystyczne dla katolickich Kościołów Wschodnich. Można, jak napisał w swojej recenzji ks. prof. dr hab. Tadeusz Pawluk, bez popadnięcia w przesadę stwierdzić, że „dzieło pt. *Prawo o instytucjach życia konsekrowanego według Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich*, stanowi nie tylko wielki zaszczyt dla kanonistycznej nauki polskiej, ale, jak można sądzić, będzie ono stanowiło wielką pomoc w rozwiązywaniu problemów prawnych różnych instytucji życia konsekrowanego Kościołów Wschodnich, a zwłaszcza na terenach byłego Związku Radzieckiego”.

W 1999 roku ks. J. Kałowski opublikował książkę pt. *Życie braterskie we wspólnocie*, Warszawa 1999, ss. 286. Pozycja ta jest reakcją Autora na palące problemy związane z kryzysem życia braterskiego we wspólnotach zakonnych, poruszone już wcześniej w dokumencie zatytułowanym „*Życie braterskie we wspólnocie – Congregavit nos in unum Christi amor*”, wydanym 2 lutego 1994 r. przez Kongregację Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego. Podjęcie tego zagadnienia dowodzi umiejętności Autora dostrzegania niezmiernie ważnych i aktualnych problemów współczesnego życia zakonnego. Jest to pierwsza monografia w kanonistycznej literaturze polskiej poświęcona w całości życiu wspólnemu stanowiąca opracowanie istotnego elementu życia w instytucjach zakonnych i stowarzyszeniach życia apostolskiego.

W publikowanych pracach naukowych ks. J. Kałowski odważnie podejmował trudne problemy i krytyczne rozwiązania kwestii spornych. Jego stanowisko często odbiegało od dotychczas przyjętych rozwiązań. I tak np. w obszernym artykule, pt. „*Norma vitae*” *pierwsze konstytucje zakonu Marianów*, *Prawo Kanoniczne* 26(1983) nr 3-4, ss. 113-162, w oparciu o materiały źródłowe i praktykę Stolicy Apostolskiej, stosowaną w XVII i XVIII wieku, wbrew powszechnie przyjętej opinii rozpowszechnionej w Zgromadzeniu Księży Marianów i poza mim udowodnił, że pierwszy akt prawny zredagowany przez Stanisława Papczyńskiego dla Zakonu Marianów, był kodeksem fundamentalnym, czyli konstytucjami w dzisiejszym tego słowa znaczeniu. Ponadto

w tym samym artykule ks. J. Kałowski wykazał, że instytucja powołana do istnienia przez Stanisława Papczyńskiego, nie była zakonem eremickim w ścisłym tego słowa znaczeniu. Autor udowodnił także, że przez pozwolenie udzielone pierwszym członkom Zakonu Marianów na składanie profesji uroczystej, instytucja ta stała się pełnoprawną osobą kościelną i nie wymagała już uzyskania dodatkowego zatwierdzenia ze strony Stolicy Apostolskiej.

W artykule pt. *Problem zależności jurysdykcyjnej Zakonu Marianów od Braci Mniejszych Obserwantów*, Prawo Kanoniczne 27(1984) nr 1-2, ss. 119-144 wykazał, wbrew powszechnie utrzymywanym i błędnym poglądom, że uzależnienie prawne Zakonu Marianów od Braci Mniejszych Obserwantów, wynikało nie z przyjęcia *Reguły dziesięciu cnót Najświętszej Marvi Panny*, ale ze specjalnego aktu prawnego, wydanego przez Stolicę Apostolską na prośbę najwyższego przełożonego Zakonu Marianów.

Trzeba zwrócić uwagę, że niektóre rozwiązania prawne ks. J. Kałowskiego zostały potwierdzone przez praktykę Kongregacji Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, stosowaną przy zatwierdzaniu konstytucji instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego. Dotyczy to przede wszystkim zagadnienia zasadności udziału przełożonego w głosowaniu rady, której zgody lub tylko głosu doradczego potrzebuje dla podjęcia decyzji.

Ks. prof. J. Kałowski, pomimo negatywnej odpowiedzi Papieskiej Komisji do Autentycznej Interpretacji Kodeksu Prawa Kanonicznego udzielonej w 1985 roku, na podstawie gruntownej analizy tekstu, norm ogólnych KPK/1983 r. oraz praktyki Stolicy Apostolskiej udowodnił, że przełożony, o ile istniała taka praktyka w instytucie, tzn. o ile głosował, to pomimo negatywnej odpowiedzi Papieskiej Komisji może on przy podejmowaniu decyzji głosować wraz ze swoimi radnymi. Ks. J. Kałowski udowodnił, że przełożony może głosować, gdyż Papieska Komisja nic nie wspomniała o zniesieniu przeciwnego zwyczaju, co czyni gdy chce go abrogować.

Wśród wielu bieżących zagadnień życia zakonnego ks. J. Kałowski zajmował się przede wszystkim prawodawstwem kościelnym dotyczącym instytutów o ślubach prostych; podziałem na chóry w żeńskich instytutach zakonnych; formacją i zadaniami osób odpowiedzialnych za nią, konstytucjami jako środkiem zabezpieczającym dziedzictwo in-

stytutu; zagadnieniami dotyczącymi skutków prawnych różnych form opuszczenia instytutu zakonnego.

Ponadto trzeba też podkreślić, że ks. J. Kałowski przyczynił się w dużym stopniu do wykształcenia młodej kadry naukowej. Niektórzy z jego studentów są profesorami na wydziałach prawa kanonicznego w Polsce i za granicą, inni natomiast pełnią obecnie odpowiedzialne funkcje w różnych instytutach zakonnych. Ks. J. Kałowski wypromował kilku doktorów, napisał szereg recenzji doktorskich, habilitacyjnych, magisterskich i wydawniczych.

Ks. J. Kałowski brał czynny udział w życiu Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Na Wydziale Prawa Kanonicznego sprawował on odpowiedzialne funkcje. W latach 1984–1987 i 1993–1996 pełnił urząd prodziekana, a w latach 1987–1993 oraz 1999–2002 urząd dziekana tegoż Wydziału. Ten ostatni urząd pełnił najdłużej spośród innych dotychczasowych dziekanów Wydziału Prawa Kanonicznego ATK (UKSW).

W latach 1976-1984 ks. J. Kałowski był sekretarzem Redakcji kwartalnika „Prawo Kanoniczne”, od 1984 r. zastępcą redaktora naczelnego tegoż kwartalnika, a w latach 1997-2009 jego redaktorem naczelnym. Z upoważnienia Jego Eminencji Księdza Kardynała Józefa Glempa, Wielkiego Kanclerza wydziałów nauk kościelnych UKSW Prymasa Polski, spełniał obowiązki cenzora kościelnego dla publikacji UKSW. Jednocześnie był radcą prawnym i cenzorem Wydawnictwa Księży Marianów. Swoją obecność na forum kanonistycznym ks. J. Kałowski zaznaczył poprzez zorganizowanie kilku sympozjów naukowych poświęconych problematyce instytutów życia konsekrowanego. Był członkiem Międzynarodowego Stowarzyszenia Prawników (Consociatio Internationalis Studio Iuris Canonici Promovendo) i Stowarzyszenia Kanonistów Polskich.

Przez wiele lat należał do Senatu ATK a następnie UKSW. Przynależał do różnych komisji senackich, takich jak: Komisja Bibliograficzna, Komisja Wydawnicza, Komisja RIC (Repertoire Bibliographique des Institutions Chretiennes), Komisja Statutowa. Wiele wysiłku włożył w opracowanie obowiązującego Statutu UKSW. Wciąż żywo interesował się sprawami uczelni. O jego zaangażowaniu w życie Wydziału Prawa Kanonicznego oraz całego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego świadczy fakt, że aż dwanaście razy została mu przyznana nagroda rektorska.

Ks. J. Kałowski posiadał duże doświadczenie oraz osiągnięcia w zakresie działalności dydaktyczno-wychowawczej. W latach 1975-2003 prowadził wykłady i ćwiczenia na Wydziale Prawa Kanonicznego ATK i UKSW z następujących dyscyplin kanonicznych: historia źródeł i literatury prawa kanonicznego, historia powszechna prawa kanonicznego, historia prawa kościelnego w Polsce, prawo instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego. Ponadto problemy poruszane na wykładach omawiał zawsze w ich rozwoju historycznym. Pracując na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW prowadził również wykłady z prawa instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego w Wyższym Seminarium Duchownym Księży Marianów w Lublinie oraz w nowicjacie i na Wydziale Teologicznym UKSW dla studentów studiujących w trybie zaocznym. Przygotował wielu współpracowników do ślubów wieczystych, prowadził zakonne miesięczne dni odnowy duchowej. W dowód uznania za pracę naukowo-dydaktyczną został odznaczony Krzyżem Kawalerskim i Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

Przez wiele lat ks. J. Kałowski brał udział – w ramach komisji rekrutacyjnej – w egzaminach wstępnych na uczelnię, wykazując przy tym wiele zaangażowania w pracach nad formacją kandydatów zgłaszających się na Wydział Prawa Kanonicznego UKSW. Od początku zatrudnienia na Wydziale Prawa Kanonicznego ATK był opiekunem III roku studentów. Także dla pracowników (zwłaszcza młodszych) Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW okazywał dużo wyrozumiałości i serca. Wydział traktował jako swój drugi dom i był często nazywany „Duszą Wydziału” pielęgnując wśród pracowników prawdziwie rodzinną atmosferę.

Niech Bóg obdarzy go życiem wiecznym. Amen.